

12. AJALUGU

12.1. Ajalooõpetus põhikoolis

Ajalugu õpetab waldorfkoolis üldjuhul klassiõpetaja 5.- 8. klassini, 9. klassis tegeleb ainega vastava ettevalmistusega spetsialist. Tunnid toimuvad perioodõppe vormis, lisaks võib kasutada regulaarseid nädalatunde.

Loodusainete ja koduloo käigus on laps kodunenud oma lähima ümbruse maastiku ja ajalooa. Põllutööd ja vanade ametite tutvustamine 3. klassis seob õpilasi Eesti ajaloo ja esiisade-emade praktilise argipäevaga. Nooremates klassides kuulnud muinasjuttudes on samuti lapsepärases vormis esitatud ennemuistset elu-olu. 5. klassis algab tõeline ajalugu. Lapse pilk juhitakse nii ajalisel kui ruumilisel tema elukeskkonnast kaugemale. 5.- 8. klassini käiakse läbi inimkonnaarengu tee müütiliselt, eelajalooliselt kultuuriastmelt üle klassikalise antiikaja ja keskaja kuni materiaalse kultuuri arenguni ja selle kultuuriliste, religioosete, sotsiaalsete, poliitiliste ning ökoloogiliste mõjudeni.

Õpetus on kultuuriajalooliselt orienteeritud. Tee viib müüditl aurumasinani, aatomijõu avastamiseni ja selle tagajärgedeni. 9. klass hõlmab uusima aja käsitlust kuni käesoleva sajandini. Ajaloo kultuurilooline põhimotiiv on: igal kultuuril on midagi omast ja erilist ning samas annab iga kultuur midagi ka inimkonna ajaloole ja meie oma kultuurile. Seeläbi pannakse alus arusaamale, et tõeliselt inimlik nähtus, kultuur, on inimkonna ühise arengu vili.

Ajaloo õppimine põhikoolis pole entsüklopeediline, vaid eksemplaarne, s.o. ajaloomaterjaliga tutvutakse valikuliselt. Seejuures kehtib eelnimetatud kronoloogiline põhimõte. Eelkõige eeldab ajalugu õpetajalt head jutustamisoskust, mis vahendaks elavaid ajaloopilte. Pildiline õpetus, mõtet ja tunnet hõlmav käsitlus võimaldab lapsele kaasaelamist ja kaasatundmist ajalooliste tegelaste tegudele ja kannatustele. Seega mõjustab ajalooõpetus inimese eetika kujunemist. Kaasaelamist võimaldavast jutustusest tehakse hiljem ainevihikusse kokkuvõtte koos vastavate ajaloo faktide ning terminitega, kas tunni- või kodutööna lisanduvad õpilase tehtud illustratsioonid. Pildiline õpetus on keskne meetod 1. – 8. klassini. Mõisteid, mida teisel kooliastmel omandatakse valdavalt jutustavas kontekstis ja mälupäraselt, hakatakse alates 6. klassist rohkem teadvustama. Suunavate küsimuste ning vestlusega arendatakse analüüsivat ja kausaalset mõtlemist.

9. klassi õpilasele on jõukohane seoste avastamine ja protsesside lahtimõtestamine. Õpilane hakkab mõistma kaasaja kujunemist ja muutusi kultuurilis-teaduslikus, majanduslik-tehnilises ja ühiskondlik-sotsiaalses vallas. Diskuteerimisainet annavad kõik tänapäevaprobleemid. Kolmandal kooliastmel lisandub õppeainena ühiskonnaõpetus.

Ajalugu arendab ja süvendab maailmahuvi. Ajalooliselt tekkinut vaadeldakse millenagi, mis vajab edasiarendust ja ergutab järelemõtlemist tuleviku ideaalsete ja reaalsete kujundamisvõimaluste üle.

Ajaloo ainetunnid lõimuvad muusikaõpetuse, kunstiõpetuse, sporditundidega (5.-ndate klasside olümpiamängude projekt).

11.1.1. Õppe-eesmärgid

Põhikooli ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

hakkab tundma huvi mineviku vastu;

õpib tundma kodukoha ja Eesti ajalugu süstemaatiliselt, Euroopa ja maailma ajalugu nii ülevaatlilikult (oriendteeruvalt) kui ka detailselt (vastavat ajastut kõige enam iseloomustavate sündmuste ja protsesside kaudu);

õpib mõistma kaasaja sündmusi;

õpib omandama, tõlgendama, hindama, talletama ja edastama ajalooalast informatsiooni;

oskab eristada ajaloo fakti tõlgendusest ja arvamuselt;

mõistab põhjuse - tagajärje, sarnasuse-erinevuse, järjepidevuse ja tõenduse olemust ajaloosündmuste ja - protsesside käsitlemisel.

Lõimumine teiste õppeainetega

Ajaloo ainetunnid lõimuvad :

Eesti keelega – teosed, luule, elulood vastavalt ajalooperioodile;

Muusikaga – erinevate rahvaste muusika (tantsud, laulu

Kunstiõpetusega - eepohhivihikute kujundamine, motiivide läbi joonistamine (vana – kreeka mustrid) ja voolimine (nt.dooria ja joonia sambad, jne), arhitektuur, kiri, Egiptuse hieroglüüfid.

Draamaõpetusega – erinevatel ajaloolistel teemadel lavastatakse väikesi näitemänge, tavaliselt Vana – Kreeka mütoloogia põhjal

Kehalise kasvatuses – kreeka olümpiamängude korraldamine Eesti waldorfkoolide 5-datele klassidele (alad: kettaheide, odavise, kaugus- ja kõrgushüpe, maadlus, kilbijooks, maraton)

Käsitööga – rõivaste kavandamine valmistamine olümpiamängudeks

Hindamise põhimõtted (vt üldosa ptk.1.9.3)

Seosed läbivate teemadega

Kultuuriline identiteet – läbi ajalooepohhide käistletakse erinevaid kultuure ning nende muutumist ajaloo vältel, nende kuldaegu ja langusi. Läbi ajalooliste biograafiate tekivad seosed ühe inimese elu ja teda ümbritseva kultuurikonteksti koosmõjust. Seeläbi tekib austus omakultuuri ja kultuurilise mitmekesisuse vastu.

Teabekeskond – töö erinevate ajalooallikatega, arvamuse ja fakti eristamine, erinevate allikate võrdlemine

Väärtused ja kõlblus - tutvutakse väärtuste ja moraalinormide muutumisega ajaloo vältel, tuuakse välja pöördpunktid ja eredamad näited

Keskkond ja jätkusuutlik areng - vaadeldakse vanade tsivilisatsioonide ja kultuuride toimimise aluseid ja jätkusuutlikkust võrdluses tänapäevaga

5. – 6. klass

Juhtmotiivid

Ajalugu on jutustav aine, mida 5.-6. klassi vanuses õpetatakse pildilise õpetusmeetodi kaudu. Eelkõige eeldab ajalugu õpetajalt head jutustamisoskust, mis vahendaks elavaid ajaloolilisi. See nn elav pilt tõstetakse järgmisel päeval õpetajapoolse suunamise ja õpilaste jutustamise läbi taas teadvusesse. Läbitöötatud materjali põhjal tehakse ainevihikusse kokkuvõte. Tunni- või kodutööna lisanduvad õpilase tehtud illustratsioonid.

Metoodiliselt on tähtis, et lapsed säilitavad konkreetse-piltliku esituse kaudu elava aja- ja ruumimõiste, milles on tajutavad varasematele aegadele omane olustik ja kaugete paikade maastik. Teisest küljest saab paljude näidete varal selgeks, kuidas kaasaeg rajaneb varasemate kultuuride saavutustel. Sel viisil saab lastes juurduda tunnetus: maailma eri rahvastes puhkevad inimkultuuri erinevad õied, igal kultuuril on midagi omast ja erilist ning samas annab iga kultuur midagi ka inimkonna ajaloole ja meie oma kultuurile. Nii avardub selles eas kasvava lapse sisemine silmapiir kaugemale geograafilistest piiridest ja tekib arusaam, et tõeliselt inimlik nähtus, kultuur, on inimkonna ühine asi. Õpetaja juhivad tähelepanu kreeka-rooma ajaloo järeloomõjudele kuni tänaseni, samuti tagajärgedele, mis olid ristsõjadel Kesk-Euroopa arengule.

6. klassist alates suudavad õpilased kausaalse mõtlemise arengu läbi tajuda ajalugu ka põhjuslikkuse aspektist. See võimaldab õpetajale uut metoodilist ainekäsitlust, probleemide püstitamist ja vastuste otsimist, grupitöö vorme, põhjendatud otsusteni jõudmist.

Lastega retsiteeritakse tekste erinevatest kultuuriajastutest. 5. klassis valmistab klass ette Kreeka

– ainelise näidendi. Materjalina saab kasutada nii mütoloogiat kui katkendeid eepostest. Koos kreeka ajalooa võib teha sissejuhatuse ka kreeka keelde ja kirja, rooma ajalooa seoses tutvustada ladina keelt.

Suurimaks waldorfkoolide 5. klasside õpilasi hõlmavaks projektiks on Vana – Kreeka olümpiamängud (integratsioon sporditundide, draamaõpetuse, muusikaõpetusega).

5. klass

Õppesisu

Kultuuriepohhid: India, Pärsia, Egiptus, Vana-Kreeka.

Ajatelg piltlikult.

Vanaindia veedade, upanišaadide, Bhagavadgita mütoloogiline sisu. Kastisüsteemi tekkimine. Buddha elu. Vanairaani kultuur, paikseks jäämine, põlluharimise ja karjakasvatuse algus. Zarathustra elu, tekstid Avestast ja Bundeheshist.

Mesopotaamia linnkultuurid. Gilgameši eepos. Kiilkiri.

Vana - Egiptuse mütoloogia. Egiptuse suurte kultuurisaavutuste näited. Riigi tekkimine. Geograafia ja ajaloo seos.

Hiina, Kesk- ja Ladina-Ameerika ajalugu legendides.

Vana – Kreeka. Kreeka mütoloogia. Eeposed: Ilias ja Odüsseia. Homeros.

Kreeka polise tekkimine. Kreeka – Pärsia sõjad. Vana – Kreeka kultuur. Hellenism. Aleksander Suur. Filosoofia ja ajaloo teaduse tekkimine. Herodotos.

Projektid:

Vana – Kreeka aine line näidend, Olümpiamängud.

6. klass

Õppesisu

Vana – Rooma. Romulus ja Remus. Seitse müütilist kuningat. Patriitsid ja plebeid. Rooma riigi tekkimine, ülesehitus, funktsioneerimine. Rooma õigus. Rooma Vabariik. Rooma Keisririik. Eluolu ja kultuur. Insenerikunst. Eesti Rooma rauaajal.

Rooma impeerium ajalookaardil.

Kristluse tekkimine ja levik. Varakristlik kirik, tagakiusamine. Muhamed ja islami levik.

Võitlus Rooma ja Kartaago vahel. Impeeriumi nõrgenemine ja kokkuvarisemine.

Rahvasterändamine, hunnid ja goodid. Ajalookaart. Iisraeli ja Juuda riik.

Feodaalsuhted. Läänisüsteem. Linnade teke. Frangi riik. Karl Suur. Saksa – Rooma Keisririik. Keskaja kultuur. Kloostrikultuur. Paavst ja keiser.

Kristluse levik, katoliku kirik. Ristisõjad, rüütlid ja rüütliordud. Bütsants. Venemaa ristiusustamine.

Ajaloo kandumine Vahemere äärest Loode- ja Kesk – Euroopasse. Ida ja Lääne kohtumine.

Eesti ajalugu muistsest vabadusvõitlusest Jüriöö ülestõusuni. Vabad linnad. Hansa teke.

Taotletavad õpitulemused

6.klassi lõpetaja:

- omab ettekujutust inimkultuuri arengust keskaja lõpuni;
- oskab kasutada aja mõistega seonduvaid sõnu ja fraase: aeg , muinasaeg , vanaaeg , sajand, aastatuhat , e.Kr , p.Kr;
- teab ühiskonna arenemise põhilisi ajajärke muinas- ja vanaajal;
- mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos, esitab näiteid erinevatest kultuurivaldkondadest;
- tunneb mõnda olulist sündmust kodukoha ja Eesti ajaloost, seostab neid omavahel;
- mõistab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed, loob lihtsamaid põhjuslikke seoseid (näiteks analüüsib mõnda sündmust);
- teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, mõistab ajalooallika tähtsust ning erineva tõlgendamise võimalikkust, oskab töötada lihtsamate allikatega;
- eristab fakti arvamusest;
- vaatleb maailma minevikus elanud inimeste pilgu läbi, püüab aru saada nende inimeste elulaadist ja tegevusmotiividest;
- väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, oskab koostada kava , kasutab ajalookaarti.

7. – 8. klass

Juhtmotiivid

Jätkub pildiline õpetus kui jutustava aine keskne õpetamismeetod, lähtuvalt õpilaste hingelisvaimsest arengust suureneb individuaalse töö osakaal, rakendatakse diskussioone, grupitööd.

Alates 7. klassist on kesksel kohal uusaeg. Oluline on renessansiaja inimese täiesti uus suhe maailmaga - kõik praktiline, mehaaniline, tehniline haarab inimteadvust üha suurema jõuga, vastukaaluks kahaneb suhe imepärase, religioosse ja pühaga. Sarnased muutused toimuvad murdealase hinges. Uusaja leiutiste käsitlemisel on taas oluline kausaalne aspekt, leiutiste sotsiaalsed tagajärjed ja prognoositavad arengusuunad.

Iseseisvaks läbitöötamiseks sobivad mitmesugused lisamaterjalid raamatumaterjalide või artiklite põhjal. Õpilased kirjutavad esimesi ajaloolaseid lühiuurimusi.

Õpilase kujunevat isiksust toetavad sel ajal ka õpetaja poolt jutustatavad elulood. Tähtsad pole tingimata suurmeeste biograafiad. Iga inimese lugu, kes on ennast või ümbritsevaid olusid ületades midagi saavutanud, vahendab elujulgust.

7. klass

Õppesisu

100 aastane sõda, Jeanne d`Arc. Uusaeg.

Avastuste ajalugu koos nende tagajärgedega põlisrahvastele. Koloniseerimine. Kolumbus. Tähtsamad leiutised: kompass , püssirohi , pikksilm , paber , trükikunst.

Suur katk. Inglise – Hispaania võimuvõitlus. Võitmatu Armaada. Feodaalkorra lagunemine. Jüriöö ülestõus.

Renessanss.

Uued majandusvormid, tootmise spetsialiseerumine, tootmisettevõtted. Kaasaegsete loodusteaduste tekkimine. Galilei , Kepler , Kopernik. jt. Reformatsioon. Mõju kultuurile. Martin Luther. Vastureformatsioon. Ususõjad Euroopas. Liivi sõda. 30-aastane sõda.

8. klass

Õppesisu

Absolutismi teke Prantsusmaal. Absolutismiajastu kultuur. Valgustusajastu.

Suur Prantsuse revolutsioon. Napoleon. Rootsi aeg Eestis.

Ajalookaart

Võitlus absolutism vastu. Madalmaad. Inglismaa. Cromwell.

Tööstusrevolutsioon. Aurumasina areng. Vabrikute tekkimine. Sotsiaalsed tagajärjed. Ärkav kodanlus.

Kaasaegse tehnoloogia tekkimine - elekter, aatomienergia. Elulood: nt Edison, Liebig, Curie. Majanduse rahvusvaheline põimumine, üksteisest sõltumise negatiivseid ja positiivseid aspekte: sõltuvus ja ekspluateerimine. Kolooniad, orjandus.

Ameerika iseseisvussõda. Iseseisvusdeklaratsioon. Ameerika kodusõda.

19. sajandi töölisliikumine. Karl Marx. Eesti 19. sajandi talurahvaseadused, rahvuslik ärkamine.

1905 a ülestõus Eestis.

Elulood: Mahatma Gandhi, Albert Schweitzer, Martin Luther King. Kodanikuinitsiatiivid kui märgid isiklike initsiatiivjõudude võimalusest. Ajalookaart. Kartoskeemide koostamine.

9. klass

Juhtmotiivid

Esiplaanil on seoste avastamine, protsesside lahtimõtestamine, maailmahuvi äratamine. Jälgitakse ajaloo toimivaid ideid ja nende teostumise määra. Õpitakse ülevaatlilikult mõistma kaasaja kujunemist ja muutusi kultuurilis-teaduslikus, majanduslik-tehnilises ja ühiskondlik-sotsiaalses vallas. Ergutatakse arutelu tuleviku reaalsete ja ideaalsete kujundamisvõimaluste üle.

20. sajandi motiivina võib käsitleda maailmapildi globaliseerumist. Nii kultuuri, majanduse, tehnika, poliitika kui kultuuri valdkonnas hakkab tekkima kõikehõlmav teadvus. Oluline on, et õpilased õpivad ühelt poolt tundma selle sajandi haigekstegevaid tendentse ja katastroofe, teisalt on samavõrra tähtis, et nad kogevad ajalooõpetuses ka positiivseid jõude, mis püüdlevad ja jõuavad sotsiaalse idee ja selle kujundamise ning tervendava ümberkäimiseni loodusega.

Kasutatakse erinevaid grupi- ja individuaalse töö vorme.

Õppesisu

Ajaloo periodiseerimine ja erinevad ajastud.

Esimene maailmasõda.

Veebruari- ja oktoobrirevolutsioon Venemaal.

Maailm kahe maailmasõja vahel: poliitika, majandus ja kultuur Euroopas.

Eesti Vabadussõda. Eesti Vabariigi süünd. Eesti Vabariik 1920-1930.aastatel: sise-, välispoliitika, majandus, kultuur .

20.saj. poliitiline areng. Suur majanduskriis. Demokraatia kriis. Totalitarismi levik. Natsionaalsotsialism. Stalinism.

Teine maailmasõda. Eesti Teises maailmasõjas.

Külm sõda: arenenud tööstusriigid ja kommunistlikud riigid. Vasakpoolse totalitarismi laienemine. Raudne eesriie. Amerikanismi tugevnemine.

Eesti Nõukogude Liidu koosseisus.

Idabloki lagunemine ja Eesti taasiseseisvumine. Laulev revolutsioon.

Eesti liitumine NATO ja Euroopa Liiduga.

20. sajandi kultuur.

Rahvusvahelised organisatsioonid ja globaalprobleemid. Ajalookaart.

Inimindiivid ja ajalooprotsess. Valikud ja vastutus. Indiviidi emantsipatsioon.

Ideede ajalugu. Rahvuse idee areng. Utopistid. Locke. Valgustajad. Inimõiguslased. Adam Smith. Sotsiaalne kolmeliikmelisus. Koostöö. Kaasaegne ühiskonnakord.

Kaasaegse demokraatia probleemid. Totalitarismi uued vormid. Terrorismi põhjused.

11.1.2. Taotletavad õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- on omandanud kronoloogilise raamistiku maailma ajaloo põhietappidest , suudab asetada sinna uut informatsiooni , teab tähtsamaid sündmusi;
- mõistab vana-, kesk-, uus- ja uusima ajaloo kultuuripanust , iseloomustab tähtsamaid sündmusi , isikuid , kultuurinähtusi;
- omab ettekujutust juhtivate ideede arenguloost, analüüsib nende teostumise või mitteteostumise põhjuseid;
- teab Eesti ühiskonna arengujärke , oskab neid suhestada kodukoha, naabermaade ja Euroopa ajalooa, teab tähtsamaid sündmusi;
- analüüsib ajaloosündmuste ja- nähtuste sarnasusi ja erinevusi , põhjusi ja tagajärgi; saab aru , et ajaloosündmuste tõlgendamise kohta on alati erinevaid versioone; töötab mitmesuguste ajalooallikatega;
- osaleb diskussioonis, põhjendab oma seisukohti nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- töötab kaardiga, suudab ise koostada lihtsamaid kartoskeeme;
- oskab koostada ajalooalast lühiaurimust;
- suudab rekonstrueerida minevikku.12.2 Ajalooõpetus gümnaasiumis

11.2.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Gümnaasiumi ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb huvi mineviku vastu ja teadvustab enda võimalusi mineviku uurijana ning ajaloos osalejana, määratleb end oma rahva liikmena, eurooplasena ja maailmakodanikuna;
- 2) tunneb ajalugu ajastut iseloomustavate sündmuste, protsesside, vaimulaadi ja isikute kaudu;
- 3) mõistab ajaloosündmuste ja protsesside põhjuse-tagajärje, sarnasuse-erinevuse, järjepidevuse olemust ning erineva tõlgendamise põhjusi, võtab oma seisukohti kujundades arvesse ajastu konteksti;
- 4) väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning mõistab seda ühiskonna rikkuse ja arengu eeldusena, teadvustab oma võimalusi kultuuripärandi säilitajana ning edasikandjana;
- 5) leiab ja analüüsib kriitiliselt ajalooteavet sisaldavat infot, hindab allikate usaldusväärsust ning kasutab erinevaid teabeallikaid eesmärgipäraselt;
- 6) mõistab ja tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi, kujundab ning põhjendab oma seisukohta, analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi;
- 7) teab ja kasutab kontekstis ajaloo põhimõisteid ning eristab ajaloofakti tõlgendusest ja arvamusest;
- 8) tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike, infokanaleid ja IKT vahendeid, väljendab oma teadmisi ja oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kaitseb argumenteeritult oma seisukohta.

11.2.2. Gümnaasiumi lõpetaja õpitulemused

Gümnaasiumi õpitulemused kajastavad õpilase rahuldavat saavutust.

Gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) tunneb ajalooliste ajastute iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi, Eesti ajaloo seoseid Euroopa ja maailma ajalooga, mõistab ajaloolise arengu järjepidevust ning ajaloosündmuste ja -protsesside erineva tõlgendamise põhjusi;
- 2) tunneb maailma olulisemaid kultuurisaavutusi ja mõistab kultuuri järjepidevust, väärtustab kultuurilist mitmekesisust, teadvustab kultuuri rolli enesemääratlemises ning oma rolli kultuuri kandjana ja kultuuripärandi säilitajana;
- 3) võrdleb ning analüüsib poliitilisi, ühiskondlikke, olmelisi ja/või kultuurilisi arengusuundi ja probleeme, kirjeldab ideoloogiliste ning tehnoloogiliste muutuste mõju inimeste eluviisile ja väärtushinnangutele, võrdleb suurriikide mõju maailma majandusele ning poliitikale eri ajastutel, analüüsib riikidevahelist koostööd ja konfliktide lahendamise viise;

4) leiab, selekteerib, refereerib ja analüüsib kriitiliselt infot, erinevaid teabeallikaid, sh ajalookaarte ja seisukohti, hindab allika või käsitluse usaldusväärsust, eristab fakti arvamusest; selgitab sündmuste või protsesside erineva tõlgendamise põhjuseid;

5) kasutab ajaloolist sõnavara, erinevaid õpivõtteid, korrigeerib oma eksimusi, koostab referaate ja uurimusi, kirjutab arutlusi, osaleb diskussioonis, töötab kaardiga, väljendab oma teadmisi ja oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kasutab IKT vahendeid;

6) suudab rekonstrueerida minevikus elanud inimeste elu, vaadeldes maailma nende pilgu läbi ning võttes arvesse ajastu eripära.

Kogu gümnaasiumis on õppetöö eesmärgiks õpilastele arutlemise õpetamine. Õppida leidma põhjuseid, vaatlema ja kaaluma erinevate tulemuste võimalusi, näha sündmuste vahel seoseid, sündmuste põhjuste ja tulemuste analüüsimine. Eesmärgiks on, et õpilane tunnetaks, et igaüks on meist osa ajaloost ja võimeline ajalugu muutma.

Soovitav koostöö religiooni, kunstiajaloo, maailmakirjanduse ajaloo tundidega

I kursus „Üldajalugu“

1. Antiikaeg

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost antiikaja näidete põhjal;
- 2) selgitab antiiktsivilisatsioonide tähtsust maailma ajaloos antiikaja näidete põhjal ning mõistab antiigipärandi olulisust tänapäeval;
- 3) tunneb ning võrdleb demokraatliku ja aristokraatliku linnriigi, Rooma vabariigi ja keisririigi toimimise põhimõtteid;
- 4) iseloomustab religiooni ja mütoloogia osa antiikaja inimese maailmapildis ning kristluse tekkelugu ja kujunemist riigiusuks;
- 5) iseloomustab näidete abil antiikkultuuri saavutusi, toob esile seosed antiikkultuuri ja Euroopa kultuuri kujunemise vahel, töötab ajastut iseloomustavate allikatega ning hindab neid kriitiliselt;
- 6) näitab kaardil Kreeka linnriike ja hellenistliku kultuuri levikuala ning Rooma riigi laienemist;
- 7) teab, kes olid Homeros, Herodotos, Sokrates, Platon, Aristoteles, Perikles, Aleksander

Suur, Romulus, Caesar, Augustus, Constantinus Suur, Jeesus ja Paulus, ning iseloomustab nende tegevust;

8) teab ja kasutab kontekstis mõisteid *polis, aristokraatia, tirannia, demokraatia, hellen, barbar, kodanik, senat, konsul, vabariik, keisririik, patriits, plebei, Piibel, Vana Testament, Uus Testament, Rooma õigus*.

Õppesisu

Kreeka linnriigid: valitsemine, kodanikkond, eluolu. Sparta ja Ateena.

Hellenid ja barbarid: hellenite kasvatus, haridus ja igapäevaelu.

Kreeka kultuur: mütoloogia ja religioon. Homerose eeposed. Ajalookirjutuse algus. Kõnekunst.

Teater. Filosoofia: Sokrates, Platon, Aristoteles. Olümpiamängud.

Makedoonia tõus ja hellenism: Aleksander Suur.

Rooma riigi teke. Rooma vabariik ja selle korraldus. Rooma tõus suurriigiks: armee. Caesar. Keisrivõimu kehtestamine: Augustus. Lääne-Rooma ja Ida-Rooma.

Rooma ühiskond ja eluolu: perekond, kasvatus ja haridus. Rooma õigus. Rooma kui antiikaja suurlinn. Ehituskunst.

Religioon: ristiusu teke ja levik ning tõus riigiusuks.

Antiiktsivilisatsioonide saavutused ja tähtsus maailma ajaloos.

2. Keskaeg

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost keskaja kontekstis;
- 2) iseloomustab keskaja ühiskonda ja eluolu ning analüüsib kriitiliselt keskaja erinevaid teabeallikaid;
- 3) iseloomustab kiriku osa keskaja ühiskonnas ja kultuuris ning inimeste mõttemaailma kujundajana;
- 4) teab linnade tekkimise põhjusi ja iseloomustab, kuidas funktsioneeris linnaühiskond,
- 5) iseloomustab islami teket ja levikut ning väärtustab islami kultuuripärandit;
- 6) teab ristsõdade põhjusi ja tulemusi ning mõju kultuurile ja väärtushinnangutele;
- 7) iseloomustab keskaegsete ülikoolide tegevust;

8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *kirik, klooster, vaimulikud ordud, ketserlus, inkvisitsioon, ristisõjad, läänikord, naturaalmajandus, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, skolastika, koraan*;

9) teab, kes olid Muhamed, Karl Suur, Innocentius III ja Aquino Thomas, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Rahvasterändamine ja Lääne-Rooma riigi langus.

Frangi riik: Karl Suur. Lääne-Euroopa riikide teke.

Ühiskond ja eluolu: läänikord. Feodaalide ja talurahva eluolu. Rüütlikultuur. Linnaühiskond: kaubandus, käsitöö, valitsemine.

Islami teke ja levik: Muhamed. Koraan.

Ilmalik võim ja vaimulik autoriteet: keisrivõim ja paavstlus. Religiooni dominantsus. Vaimulikud ordud. Ketserlus.

Ristisõjad.

Ülikoolid ja skolastika.

3. Uusaeg

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemusliku seose ning väärtushinnangute muutumist uusajal;
- 2) iseloomustab uut maailmapilti ning selgitab renessansi, maadeavastuste ja reformatsiooni osa selle kujunemisel; analüüsib kriitiliselt erinevaid teabeallikaid;
- 3) teab, mis mõju avaldasid Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni reformid Euroopale;
- 4) iseloomustab industriaalühiskonda ning analüüsib selle mõju inimeste igapäevaelule;
- 5) näitab ja analüüsib uusajal toimunud muutusi Euroopa poliitilisel kaardil;
- 6) tunneb teaduse ja tehnika arengu põhijooni ning tähtsamaid saavutusi uusajal;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *renessanss, humanism, reformatsioon, absolutism, parlamentarism, valgustus, revolutsioon, reform, kapitalism, kolonialism, monopol, urbaniseerumine, sotsialism*;
- 8) teab, kes olid Leonardo da Vinci, Christoph Kolumbus, Fernão de Magalhães, Martin Luther, Louis XIV, Voltaire, George Washington, Napoleon, Karl Marx ja Otto von Bismarck, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Uue maailmapildi kujunemine: renessans ja humanism, maadeavastuste mõjud ja tagajärjed, reformatsioon ja vastureformatsioon.

Absolutism ja parlamentarism: poliitiline kaart uusaja alguses. Absolutism Prantsusmaal, parlamentarismi kujunemine ja kindlustumine Inglismaal. Ameerika Ühendriikide iseseisvumine.

Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade mõju Euroopale: valgustus. Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni sõjad, nende mõju Euroopale. Viini kongress. Rahvusluse tõus ja rahvusriikide teke.

Industriaalühiskond: tööstuslik pööre, industriaalühiskonna iseloomulikud tunnused, masstootmine ja monopolid. Maailmamajandus, teaduse ja tehnoloogia areng uusajal.

II kursus „Eesti ajalugu I (kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni)“

1. Esiaeg

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) teab ja iseloomustab tähtsamaid Eesti esiaja perioode inimeste tegevusalade ning eluolu muutuste alusel; tõlgendab muististe alusel inimeste eluolu ja ühiskondlikku korraldust ning uskumusi ja vaimulaadi;
- 2) iseloomustab esiaja eestlaste suhteid naaberrahvastega ning vastastikuseid mõjutusi;
- 3) iseloomustab Eesti halduskorraldust ja majanduslikku arengut esiaja lõpul;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisted *arheoloogiline kultuur, muistis, muinaslinnus, kalme, maakond, kihelkond, malev, animism*.

Õppesisu

Üldajalooline taust

Antropogeneesi põhijärgud. Inimasustuse levik maailmas. Jäääeg ja selle taandumine. Inimasutuse algus Euraasia põhjaosas.

I. Tähtsamad arheoloogilised kultuurid

Muinasaja allikad ja nende uurimine.

Kiviaja kultuurid Eestis: Kunda kultuur, kammkeraamika kultuur, nõorkeraamika ehk venekirveste kultuur – elanike peamised tegevusalad ning kultuuri iseloomustavad muistised. Metalliaeg. Pronksiaeg. Asva kultuur. Rauaaeg. Põlispõllundus, kalmed, linnused.

II. Eesti esiaja lõpul

Suhted naabritega: idaslaavlaste, balti hõimude, viikingide. Rahvusvaheliste kaubateede kujunemine ja Eesti.

Eesti ühiskond esiaja lõpul: sotsiaalne kihistumine. Maakonnad ja kihelkonnad. Linnused. Külad ja elamud.

Muinasusund ja ristiusu levik Eestis. Muinasusundi seos loodusega. Vanimad teated ristiusu levikust Eestis.

2. Keskaeg

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib Balti ristsõja põhjust, käiku ja tulemusi erinevate osaliste vaatenurgast;
- 2) tunneb muutusi Vana-Liivimaa riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil; iseloomustab suhteid naaberriikidega;
- 3) analüüsib Jüriöö ülestõusu tähtsust ja tähendust ajaloolise narratiivina;
- 4) iseloomustab Eesti keskaja ühiskonda: läänikord, talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord, käsitöö ja kaubandus, eluolu linnades; loob seoseid Eesti ja Euroopa ajaloo vahel keskajal;
- 5) iseloomustab Eesti keskaja kultuuri põhijooni ning mõistab ristiusu mõju Eesti kultuurile, vaimuelule ja väärtushinnangute muutumisele; mõistab kultuurilist järjepidevust;
- 6) analüüsib kriitiliselt keskaja kroonikaid ja teisi teabetekste;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *Vana-Liivimaa*, *Liivi Ordu*, *vasallkond*, *mõis*, *teoorjus*, *sunnisraius*, *adramaa*;
- 8) teab, kes olid Lembitu, Kaupo, piiskop Albert ja kroonik Henrik, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Üldajalooline taust

Paavsti võim ja hegemonistlikud taotlused: ristsõdade põhjused ja peasuunad. Läänemere maade ristiusustamine. Keskaegne kolonisatsioon. Lääne-Euroopa ühiskonna eeskujud Eesti keskaja ühiskonna kujunemisel.

Muistne vabadusvõitlus: Balti ristsõdade põhjused. Muistse vabadusvõitluse käik. Eestlaste lüüasaamise põhjused ja tagajärjed. Henriku Liivimaa kroonika ajalooallikana.

Vana-Liivimaa riigid: riiklik korraldus ja poliitiline kaart. Seisused. Maapäev. Vana-Liivimaa riikide omavahelised suhted ja suhted naabritega. Jüriöö ülestõus, selle põhjused ja tagajärjed.

Keskaja ühiskond Eestis: läänikorraldus. Mõisate rajamine. Sunnismaisuse ja teoorjuse kujunemine.

Keskaegsed linnad Eestis: linnade valitsemine. Käsitöö, kaubandus, Hansa Liit. Gildid ja tsunftid.

Eluolu linnas.

Kirik ja kultuur: vaimulikud ordud ja kloostrid. Arhitektuur.

3. Ülemineku-aeg keskajast uusaega

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) iseloomustab rahvusvahelisi suhteid Läänemere piirkonnas 16. sajandil; võrdleb suurriikide mõju Läänemere piirkonnas 16. sajandil;
- 2) selgitab Liivi sõja eellugu, käiku ja tulemusi; analüüsib ning hindab allikate alusel sõja osaliste tegevust;
- 3) teab muutusi riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil sõdade ajal;
- 4) iseloomustab reformatsiooni mõju ja tähtsust eesti kultuuriloos; analüüsib muutusi mentaliteedis ning vaimuelus;
- 5) teab, kes olid Balthasar Russow, Ivan IV ja Wolter von Plettenberg, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Üldajalooline taust

Tugeva keskvoimuga riikide kujunemine Läänemere regioonis.

Reformatsioon Eestis: haridusolud. Eestikeelse trükisõna algus.

Liivi sõda: Vana-Liivimaa asend Läänemere regioonis. Liivi sõja eellugu, käik ja tulemused.

Eesti kolme kuningriigi valduses: riiklik korraldus ja poliitiline kaart. Vastureformatsioon.

Kultuuri areng: Balthasar Russowi kroonika ajalooallikana. Reformatsiooni ja vastureformatsiooni mõju vaimuelule.

III kursus „Eesti ajalugu II (kuni 19. sajandi lõpuni)“

1. Rootsi aeg

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) teab, kuidas toimus Rootsi võimu järkjärguline kehtestamine kogu Eesti alal;
- 2) iseloomustab Rootsi poliitikat Eesti- ja Liivimaal ning annab sellele allikate ja teabetekstide põhjal hinnangu; hindab allikate usaldusväärsust;
- 3) iseloomustab talurahva õigusliku ja majandusliku olukorra muutumist Rootsi ajal;
- 4) mõistab luterluse mõju ja Rootsi aja tähtsust eesti kultuuri ja hariduse arengus, ajaloos ning tänapäeval;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *rüütelkond, reduktsioon, vakuraamat, piiblikonverentsid, Vastne Testament, Academia Gustaviana*;
- 6) teab, kes olid Bengt Gottfried Forselius, Gustav II Adolf, Johan Skytte ja Karl XI, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Üldajalooline taust

Rootsi suurriigi ajastu. Rootsi keskvoim ja baltisaksa aadel.

Majanduslik areng: talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord. Reduktsioon ja selle tulemused. Manufaktuuride teke. Kaubandus.

Vaimuelu ja kultuur: luterlus riigiusuna. Esimesed gümnaasiumid. Ülikooli asutamine Tartus.

Rahvaharidus. Eestikeelse kirjasõna levik.

2. Eesti XVIII sajandil

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) selgitab Põhjasõja põhjusi, tulemusi ja mõju;
- 2) iseloomustab Balti erikorda ning selle mõju Eesti arengule;
- 3) analüüsib allikate ja teabetekstide alusel talurahva majandusliku olukorra ning õigusliku seisundi muutumist;
- 4) analüüsib rahvastikuprotsesse mõjutanud tingimusi;
- 5) analüüsib Euroopa valgustusideede mõju eesti vaimuelule;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *balti erikord, restitutsioon, asehalduskord, vennastekogud*;
- 7) teab, kes olid Karl XII, Peeter I, Katariina II, Anton Thor Helle ja August Wilhelm Hupel ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Üldajalooline taust

Venemaa euroopastumine XVIII sajandil. Katariina II valgustatud absolutism.

Põhjasõda: Põhjasõja põhjused, käik ja tulemused.

Rahvastikuprotsessid Eestis XVI–XVIII sajandil. Sõdade, haiguste, olmetingimuste ja näljahädade mõju rahvastikule.

Balti erikord: Vene keskvoim ja baltisaksa seisuslik omavalitsus. Talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord. Asehalduskord.

Vaimuelu XVIII sajandil: baltisaksa kultuur ja talurahvakultuur. Rahvaharidus. Pietism ja valgustus.

3. Eesti XIX sajandil ja XX sajandi algul

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) teab, kuidas muutus talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord, ning selgitab majandusprotsesside ja talurahvaseaduste seoseid;
- 2) mõistab ärkamisaja tähendust ja tähtsust ning selle mõju kodanikuühiskonna kujunemisele Eesti ajaloos;
- 3) iseloomustab rahvusliku liikumise eeldusi ja seoseid Euroopaga;
- 4) teab, millised olid tähtsamad rahvusliku liikumise ettevõtmised ning kes olid rahvusliku liikumise eestvedajad; analüüsib allikate alusel rahvusliku liikumise ettevõtmisi ja ideid;
- 5) iseloomustab muutusi Eesti ühiskonnas ja ühiskondlik-poliitilise mõtte arengut XIX sajandi lõpul ning loob seoseid omariikluse kujunemisega;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *estofiil*, *ärkamisaeg*, *rahvuslik liikumine*, *venestamine*, *Aleksandrikool*;
- 7) teab, kes olid Karl Ernst von Baer, Friedrich Reinhold Kreutzwald, Johann Voldemar Jannsen, Jakob Hurt, Carl Robert Jakobson, Lydia Koidula ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Üldajalooline taust

Moderniseeruv Euroopa: industriaalühiskonna kujunemine, rahvuslik liikumine. Venemaa XIX sajandil ja XX sajandi algul.

Talurahva vabanemine: pärisorjuse kaotamine Eestis. Talurahva omavalitsuse kujunemine. Talude päriksostmine. Usuvahetusliikumine. Tööstuse areng. Erinevused Põhja- ja Lõuna-Eesti arengus.

Ärkamisaeg: Eelärkamisaeg. Estofiilid. Tartu ülikool XIX sajandil. Estofiilid. Eesti haritlaskonna kujunemise algus. Seltsiliikumine. Tähtsamad rahvusliku liikumise ettevõtmised ja nende eestvedajad, erimeelsused eesmärkide saavutamisel.

Moderniseeruv Eesti: majanduse areng. Raudteede ehitamine, selle mõju majanduslikule ja sotsiaalsele arengule. Suurtööstuse kujunemine. Põllumajanduse areng. Talurahva kihistumine.

Ülevenemaaliste seaduste laienemine Eestile. Venestusaja mõju haridusele, kultuurile ja rahvuslikule liikumisele. Rahvusliku professionaalse kultuuri kujunemine. Uus rahvuslik tõus. Poliitilised rühmitused Eestis. 1905. aasta sündmused ja nende mõju ühiskonnale.

IV kursus „Lähiajalugu I – Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel“

1. Maailm Esimese maailmasõja eel

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) iseloomustab suurriikide arenguhooni ja rolli muutumist rahvusvahelistes suhetes;
- 2) teab suurriikide sõjalis-poliitilisi blokke ning analüüsib Antanti ja Kolmikliidu taotlusi;
- 3) tunneb maailma poliitilist kaarti enne Esimest maailmasõda: näitab kaardil suurriikide sõjalistesse blokkidesse kuuluvaid riike, koloniaalimpeeriume;
- 4) iseloomustab maailma majanduse arenguhooni; analüüsib teaduse ja tehnika mõju;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *imperialism*, *monopol*, *Antant*, *Kolmikliit*.

Õppesisu

Suurriikide arenguhooni: poliitiliste süsteemide erinevused, Venemaa.

Maailma majandus: teadusrevolutsioon, monopolid, kapitali eksport, vabaturumajandus ja protektsionism.

Suurriikide liidud: kujunemise põhjused ja tagajärjed.

2. Esimene maailmasõda

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib Esimese maailmasõja põhjusi ning sõdivate poolte taotlusi;

- 2) analüüsib Esimese maailmasõja tagajärgi ja mõju maailma arengule;
- 3) analüüsib Eesti omariikluse saavutamise eeldusi ja protsessi;
- 4) teab Eesti Vabadussõja sündmusi ning kirjeldab sõja käiku kaardi alusel;
- 5) mõistab Vabadussõja ja Tartu rahu tähendust Eesti Vabariigi kindlustumisel;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *Veebruarirevolutsioon, autonoomia, Asutav Kogu, Landeswehr, Tartu rahu*;
- 7) teab, kes olid Nikolai II, Vladimir Lenin, Jaan Poska, Johan Laidoner ja Konstantin Päts ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Esimese maailmasõja põhjused.

Sõdivad pooled ja tähtsamad sõjatandrid.

Esimese maailmasõja tagajärjed: impeeriumide lagunemine, uute riikide sünd Euroopas, uus maailmakord ja Rahvasteliit.

Eesti iseseisvumine: eeldused, iseseisvumine, Vabadussõda, Tartu rahu.

3. Maailmasõdadevaheline aeg: demokraatia ja diktatuurid

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib ja võrdleb rahvusvahelisi suhteid 1920. ja 1930. aastail ning teab muutuste põhjusi;
- 2) teab ja iseloomustab rahvusvahelisi kriise: Kaug-Ida, Etioopia, Hispaania kodusõda;
- 3) iseloomustab majanduse arengut maailmasõdadevahelisel perioodil ning selgitab majanduskriisi põhjusi ja mõju;
- 4) analüüsib ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- 5) analüüsib Eesti ühiskonna poliitilist arengut 1920. ja 1930. aastail, selgitab autoritarismi kujunemise põhjusi ja mõju ühiskonnale ning iseloomustab vaikivat ajastut;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, kommunism, NSVL, fašism, natsionaalsotsialism, Rahvasteliit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, vabadussõjalased*;
- 7) teab, kes olid Jossif Stalin, Adolf Hitler, Benito Mussolini, Franklin D. Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Euroopa-kesksus ning rahvusvahelised suhted.

Demokraatia levik.

Demokraatia põhijooned Suurbritannia, Prantsusmaa ja USA näitel: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu.

Majanduskriis: põhjused, levik ja mõju, Roosevelti uus kurss.

Autoritarism, totalitarism: fašism, natsionaalsotsialism, kommunism.

Diktatuuride iseloomulikud jooned, eripärad ja levik: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu.

Uute konfliktide kujunemine, kriisikolled.

Eesti tee demokraatialt autoritarismile: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu.

4. Teine maailmasõda

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib rahvusvahelisi suhteid Teise maailmasõja eel;
- 2) iseloomustab Teise maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;
- 3) iseloomustab sõjategevust kaardi järgi;
- 4) teab Hitleri-vastase koalitsiooni kujunemislugu;
- 5) analüüsib Teise maailmasõja mõju Eesti ajaloole;
- 6) teab, kes olid Winston Churchill, Charles de Gaulle, Dwight Eisenhower, Georgi Žukov, Johannes Vares ja Otto Tief ning iseloomustab nende tegevust;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *Anšluss*, *Müncheni konverents*, *MRP*, *baaside leping*, *okupatsioon*, *suvesõda*, *Atlandi harta*, *ÜRO*.

Õppesisu

Teine maailmasõda kui Esimese maailmasõja jätk.

Teise maailmasõja põhjused: Saksamaa, Nõukogude Liidu ja Jaapani agressiivne välispoliitika ning demokraatlike Lääneriikide lepituspoliitika nurjumine.

Sõdivad pooled: Saksamaa ja tema liitlased. Hitleri-vastane koalitsioon ja selle kujunemine: Atlandi harta, Teherani, Jalta ja Potsdami konverentside tähtsus.

Tähtsamad sõjatandrid ja lahingud: rinded, tähtsamaid lahingud (Pearl Harbor, Moskva, Midway, Stalingrad, Kursk, El-Alamein, Normandia dessant).

Teise maailmasõja tulemuste vastuolulisus ja selle tagajärjed maailma poliitilisele, majanduslikule ja ideoloogilisele arengule.

Eesti Teises maailmasõjas: iseseisvuse kaotamine, okupatsioonid, sõjakaotused ja -kahjud, sõja mõju inimeste elukäikudele. Pagulaskond.

V kursus „Lähiajalugu II – Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel“

1. Külma sõda

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib külma sõja põhjusi ja kujunemist ning teab avaldumisvorme;
- 2) analüüsib külma sõja kriiside tekkimise põhjusi ning osaliste taotlusi ja tulemusi;
- 3) analüüsib rahvusvahelist olukorda külma sõja ajal;
- 4) iseloomustab kahe Saksa riigi arengut külma sõja ajal;
- 5) teab, kes olid Harry Truman, John F. Kennedy, Nikita Hruštšov, Fidel Castro, Konrad Adenauer ja Willy Brandt ning iseloomustab nende tegevust;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *külm sõda*, *kriisikolle*, *NATO*, *VLO*, *võidurelvastumine*, *raudne eesriie*.

Õppesisu

Külma sõja kujunemine ja selle avaldumise vormid: võidurelvastumine, liidud. Kriisid: Korea sõda, Suessi kriis, Kuuba kriis, Vietnami sõda, Berliini kriisid.

Kahepooluseline maailm: USA ja NSVLi vastasseis.

Lõhestatud Saksamaa: lõhestamine, kahe Saksa riigi vahelised suhted.

2. Demokraatlik maailm pärast Teist maailmasõda

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib demokraatlike riikide arengu põhijooni;
- 2) teab Euroopa integratsiooni kujunemist ja põhietappe;
- 3) teab, kes olid Ronald Reagan ja Robert Schumann, ning iseloomustab nende tegevust;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *Euroopa Liit*, *Euroopa Nõukogu*, *OSCE*.

Õppesisu

USA: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu.

Ühise Euroopa integratsiooni otsingud. Euroopa integratsioon.

3. NSVL ja kommunistlik süsteem

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib kommunistliku süsteemi kujunemislugu ja põhijooni;
- 2) iseloomustab NSVLi ühiskonnaelu arengut;
- 3) analüüsib kommunistliku süsteemi kriiside põhjusi ja tagajärgi;
- 4) analüüsib Eesti ühiskonna arengut Nõukogude okupatsiooni ajal;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *kollektiviseerimine, industrialiseerimine, stalinism, sula, stagnatsioon, dissidentlus, Brežnevi doktriin, plaanimajandus, sotsialismileer, liiduvabariik, kultuurirevolutsioon*;
- 6) teab, kes olid Jossif Stalin, Nikita Hruštšov, Leonid Brežnev, Mao Zedong, Johannes Käbin, Aleksander Dubček ja Lech Walesa, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Kommunistliku süsteemi kujunemine.

Ida-blokk: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu, Moskva poliitika ja kriisid: Ungari ülestõus,

Praha kevad, Poola kriisid, solidaarsus.

NSVL: stalinism, sula, stagnatsioon.

Eesti NSV: ühiskond, majanduse areng, rahvastik, vastupanu vormid, suhted välisestiga.

4. Maailm sajandivahetusel

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib kommunistliku süsteemi lagunemise põhjusi;
- 2) teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil pärast külma sõja lõppu;
- 3) analüüsib jõudude vahekorra muutusi rahvusvahelistes suhetes ning uute pingekollete kujunemist;
- 4) analüüsib Eesti iseseisvuse taastamist ning teab riikluse ülesehitamise käiku;
- 5) selgitab Eesti integreerumist Euroopasse ja maailma;

6) teab, kes olid Ronald Reagan, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, George Bush, Helmut Kohl, Vaclav Havel, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar ja Mart Laar ning iseloomustab nende tegevust;

7) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *perestroika*, *glasnost*, *laulev revolutsioon*, *Rahvarinne*, *Balti kett*, *interrinne*, *ERSP*, *Eesti Kongress*, *Põhiseaduse Assamblee*.

Õppesisu

NSVLi ja kommunistliku süsteemi lagunemine: Berliini müüri langemine, majanduslikud ja poliitilised reformid NSVLis. Kommunistliku bloki lagunemise ja kommunistlike ideede krahhi mõju väärtushinnangutele.

Külma sõja lõpp ja geopoliitilised muudatused: poliitilise kaardi muutumine.

USA rolli muutus: uus jõudude vahekord maailmas.

Eesti iseseisvuse taastamine. Integratsioon Euroopasse ja maailma: laulev revolutsioon, riikluse taastamine.

Uued pingekolled: Balkani kriis.

2.7. VI kursus „Lähiajalugu III – 20. sajandi arengu põhijooned: Eesti ja maailm“

1. Eluolu ja kultuur

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) teab tähtsamate ideoloogiate põhiseisukohti ja iseloomustab nende mõju ühiskonnale;
- 2) teab teaduse ja tehnika arengu saavutusi ning iseloomustab nende rakendumist igapäevaelus;
- 3) analüüsib kultuuri arengu põhijooni ning seostab neid ühiskonnas toimunud muutustega.

Õppesisu

Ühiskondlikud liikumised ja ideoloogiad: sotsialism, liberalism, noorsooliikumine, neegriliikumine, feminism, keskkonnakaitse. Ühiskondlike liikumiste ja ideoloogiate avaldumine kultuuris.

Muutused eluolus: viktoriaanliku maailma lagunemine, naiste emantsipatsioon, spordi populaarsuse kasv, mood, massikultuur, kodumasinad.

Teaduse ja tehnika areng: autoajastu, raadio, televisioon, arvuti ja internet, kosmoseajastu.

Kultuurivaldkondade arengu iseloomulikud jooned: vaimse murrangu ilmingud kunstis, kirjanduses, arhitektuuris, muusikas.

Multikultuursuse kontseptsioon.

Poliitiliste olude mõju Eesti kultuurile ja eluolule.

2. Sõja ja rahu küsimus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib, mis asjaoludel kujunesid ja muutusid inimeste hoiakud ning väärtushinnangud sõja ja rahu küsimuses 20. sajandi jooksul;
- 2) analüüsib rahvusvaheliste organisatsioonide rolli riikidevahelistes suhetes;
- 3) teab Lähis-Ida kriisikolde kujunemise põhjusi, selgitab kriisi olemust ja püüdeid seda lahendada;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *desarmeerimine, võidurelvastumine, patsifism*.

Õppesisu

Suhtumine sõdadesse: patsifism, võidurelvastumine, desarmeerimine, tuumasõja oht.

Rahvusvahelised organisatsioonid: Rahvasteliit, ÜRO, NATO, uue maailmakorra loomise katsed.

Konfliktid ja nende lahendamise püüded Lähis-Ida näitel.

Eesti osalemine rahvusvaheliste organisatsioonide töös.

3. Inimsusevastased kuriteod

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) selgitab, millised arengusuunad ühiskonnas tegid võimalikuks inimsusevastaste kuritegude toimepaneku;
- 2) mõistab inimsusevastaste kuritegude olemust ning nende taunimise ja vältimise vajalikkust;
- 3) teab inimsusevastaste kuritegude toimepanemise viise ja nende tagajärgi;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *genotsiid, holokaust, küüditamine, GULAG*.

Õppesisu

Massikuritegude ideoloogilised alused ja psühholoogilised juured.

Koonduslaagrid, GULAG. Küüditamised. Natsismikuriteod: holokaust. Kommunismikuriteod. Genotsiid, etnilised puhastused. Inimsusevastased kuriteod Eestis.

4. Muu maailm

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) iseloomustab koloniaalsüsteemi toimimist, selle lagunemise põhjusi ja tagajärgi;
- 2) analüüsib uute vastasseisude kujunemist maailmas pärast külma sõja lõppu.

Õppesisu

Koloniaalsüsteemi lagunemine ja selle tagajärjed.

Uute vastasseisude kujunemine, terrorism.

Islamimaailma aktiveerumine ja vastuolud läänega.